EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

Eduskunta, Lakivaliokunta

LAUSUNTO

8.4.2026

Viite: Lakivaliokunnan kuuleminen 10.4.2026 klo 9.15
EOAK/2510/2026

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI SAKON TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 26/2026 VP)

1 LAUSUNTOPYYNTÖ

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusasiamiehen kanslian lausuntoa otsikkoasiassa. Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain säännökset sakon muuntorangaistuksen määräämisestä ja menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta sekä kymmentä muuta lakia.

Muutoksia perustellaan sääntelyn selkeytymisellä sekä viranomaisten paremmilla edellytyksillä huolehtia täytäntöönpanotehtävistä. Lisäksi ehdotuksessa esitetään maksuajan myöntämistä koskevia säännöksiä muutettavaksi siten, että sen myöntäminen voisi tapahtua sähköisesti. Muutoksen tarkoituksena on helpottaa maksuajan hakemista maksuvelvollisen sekä Oikeusrekisterikeskuksen kannalta. Sääntelylle on siten sinänsä esitetty hyväksyttävät perusteet, eikä minulla ole sen tavoitteisiin huomioita.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on 23.8.2024 antanut esityksestä sen valmisteluvaiheessa lausunnon (EOAK/2911/2024), joka nähdäkseni on huomioitu pääpiirteissään esityksen jatkovalmistelussa. Esitän seuraavassa kuitenkin vielä eräitä täsmentäviä huomioita esityksestä. Huomiot koskevat 1. lakiehdotusta (laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta).

2 LAUSUNTO

2.1 Säännöksiä koskevista muutosehdotuksista

Ehdotuksen 3 §:n 2 momenttia on asian jatkovalmistelussa muutettu pykälässä säädettyjen korvausten perinnästä vastaavien viranomaisten sekä niihin (Tulli ja Verohallinto) tällöin sovellettavien säännösten osalta (6–9, 21–23 ja 23 a §). Tämä tarkoittaisi sitä, ettei ehdotetun lain maksuajan myöntämistä koskevia säännöksiä sovellettaisi Tullin tai Verohallinnon huolehtiessa rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen tai oikeudenkäyntikulukorvauksen perinnästä (s. 27).

Säännösehdotuksesta ei toisaalta myöskään ilmene, voiko maksuvelvollinen saada maksuaikaa Tullia ja Verohallintoa koskevien lakien perusteella. Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettu laki ei sisällä säännöksiä maksuajasta, mutta tullilain 76 §:ssä säädetään maksunlykkäyksestä, ja veronkantolain 41 §:ssä verojen maksujärjestelystä. Säännöksissä käytetään eri nimityksiä järjestelyille, joiden avulla maksuvelvollinen voi saada lisäaikaa maksun maksamiseen.

Totean, että maksuvelvollisten yhdenvertaisen kohtelun kannalta on ongelmallista, jos maksuajan myöntäminen on riippuvaista siitä, mikä viranomainen vastaa tietyn saatavan perinnästä. Mielestäni olisi perusteltua vielä harkita, tulisiko ehdotettuun 3 §:n 2 momenttiin esimerkiksi lisätä viittaukset niihin säännöksiin, joiden nojalla maksuvelvollinen voisi saada maksuaikaa tai sitä vastaavan maksun lykkäyksen tai maksujärjestelyn myös Tullin ja Verohallinnon huolehtiessa tuomitun rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen ja oikeudenkäyntikulujen korvauksen perimisestä.

Maksuaikaa koskevan päätöksen muuttamisesta ja peruuttamisesta säädetään ehdotetun lain 17 §:ssä. Jatkovalmistelussa säännöstä on muutettu muun muassa siten, että säännöksestä ei enää kävisi ilmi maksuvelvollisen näkökulmasta se olennainen tieto, että päätös voitaisiin peruuttaa häntä kuulematta, jos hän ei noudattaisi sitä. Tämä ei valitettavasti myöskään ilmene säännöskohtaisista perusteluista (s. 52) vaan keskeiset ehdotukset-osiosta (s. 28). Päätöksen noudattamatta jättämisen seurauksen tulisi mielestäni ilmetä paitsi säännöksestä ja myös säännöskohtaisista perusteluista.

Ehdotetun 21 §:n osalta kiinnitän huomiota siihen, että lepäämään jättämisen oikeusvaikutus ei ilmene säännöksestä. Tällaisen pykälässä ehdotetun lepäämäänjättämismenettelyn oikeusvaikutukset tulisi säännösperusteisesti vielä täsmentää.

2.2 Säätämisjärjestyksestä

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa on tunnistettu ehdotuksen olevan merkityksellinen perustuslain 2 §:n 3 momentin julkisen vallan käytön lakisidonnaisuuden ja lainalaisuuden, 7 §:ssä säädetyn henkilökohtaisen koskemattomuuden, 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen.

laillisuusperiaatteen, 10 §:n 1 momentissa säädetyn kotirauhan suojan sekä 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan ja hyvän hallinnon perusoikeuksien kannalta

2.2.1 Esineen etsiminen asunnosta tai muista tiloista

Lakiin lisättäisiin uusi 43 b § esineen etsimiseksi asunnosta tai muista tiloista. Sen 2 momentissa mahdollistettaisiin etsintä tuomitun tai sivullisen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin. Säännöksellä puututtaisiin PL 10.1 §:ssä turvattuun kotirauhan suojaan.

PL 10.3 §:n kvalifioidun lakivarauksen mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut kotirauhan piiriin ulottuvan toimen olevan hyväksyttävä "rikosten selvittämiseksi", jos toimi sidotaan siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai rikottavan. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta valiokunnan lähtökohtana on ollut, ettei kotirauhan suojaan tule puuttua enimmillään sakolla rangaistavien, moitittavuudeltaan vähäisten rikkomusten selvittämiseksi (ks. PeVL 40/2002 vp, s. 2). Valiokunta on toisaalta pitänyt kotirauhan piiriin ulottuvaa tarkastusta julkisista varoista myönnettyjen tukien ja avustusten asianmukaisen käytön valvomiseksi hyväksyttävänä sellaisiakin rangaistaviksi säädettyjä rikkomuksia koskevien perusteltujen epäilyjen johdosta, joista voi enimmillään seurata sakkorangaistus (ks. PeVL 69/2002 vp, s. 2—3). Tarkastusoikeus on tavallisella lailla voitu kytkeä myös rangaistusluonteisella maksulla sanktioituun käyttäytymiseen (ks. PeVL 54/2014 vp, s. 2/II, PeVL 7/2004 vp, s. 2/II ja kokoavasti PeVL 39/2005 vp). (PeVL 21/2022 vp, kohta 10).

Nyt oikeus kotirauhan piiriin ulottuvaan etsintään kiinnitettäisiin 43 b §:ssä menetetyksi tuomitun esineen tai eläimen etsimiseksi. Perusteluissa viitataan ulosottokaarta koskevaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 12/2002 vp, joka on jossain määrin erityistapaus PL 10.3 §:ää koskevassa lausuntokäytännössä. Tuossa lausunnossa valiokunta totesi, että ulosmittauksen toimittaminen turvaa velkojan omaisuudensuojaa. Vastaava peruste ei koske sakon täytäntöönpanoa. Lisäksi lausunnossa todettiin, että julkisoikeudellisten saatavien osalta asuntoon ulottuvien täytäntöönpanotoimien mahdollisuus sidotaan säännöksissä velallisen moitittavana pidettävään käyttäytymiseen. (PeVL 12/2002 vp, s. 3–4). Säännöksestä ei ilmene se moitittava käytös, johon toimenpiteet sidottaisiin.

Julkisoikeudellisten saatavien osalta painotettiin myös epäilyä siitä, että velallinen antaa vääriä tai harhaanjohtavia tietoja omaisuudestaan tai on aihetta epäillä velallisen salaavan tai kätkevän omaisuuttaan rangaistavaksi säädetyllä tavalla velkojien vahingoksi. Myös ulosoton eritysluonnetta lakiin perustuvien velvoitteiden viimekätisenä täytäntöönpanomenettelynä

painotettiin arvioinnissa. (PeVL 12/2002 vp, s. 3–4). Tällaisia seikkoja ei ole nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä painotettu.

Ehdotettu sääntely mahdollistaisi myös sivullisen henkilön kotirauhaan puuttumisen. PL 10.3 §:n kvalifioidun lakivarauksen ja perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten täyttyminen sivullisen kohdalla jää epäselväksi.

Edelleen valiokunta on vakiintuneesti painottanut, että perustuslain 10 §:n 3 momentin sanamuoto on siinä mielessä ehdoton, että kotirauhan piiriin ulottuva tarkastus on sidottu välttämättömyysvaatimukseen (ks. esim. PeVL 54/2014 vp, s. 3 ja siinä viitatut lausunnot). Valiokunta on toistuvasti edellyttänyt toimenpidevaltuuksia koskeviin säännöksiin kirjattavaksi, että tarkastus asunnossa voidaan toimittaa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi (ks. esim. PeVL 21/2022 vp, kohta 11 ja siinä viitatut lausunnot).

Ehdotettu kotirauhan piiriin ulottuva toimivaltuus ei ole kytketty välttämättömyyteen, vaan ”perusteltua aihetta olettaa” -kynnykseen.

2.2.2 Esineen etsiminen henkilön hallusta ja voimakeinojen käyttö

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi lakiin uusi 43 c § esineen etsimisestä henkilön hallusta ja 43 d § voimakeinojen käytöstä. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 7 §:ssä jokaiselle turvatun henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei PL 7 §:n 3 momentin mukaan saa puuttua mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.

Vaikka säännökset ovat merkityksellisiä PL 7 §:n kannalta, ei niitä ole esityksen säätämisjärjestysperusteluissa asianmukaisesti arvioitu. Säännöskohtaisissa perusteluissa ei myöskään avata säännösten sisältöä. Niiden, erityisesti 43 d §:n, suhteesta perustuslakiin on siten vaikea vakuuttua. Vaikka ehdotettu 43 c § vastaakin pääpiirteissään perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyä ulosottokaaren 50 §:ää, tulisi ehdotettu uusi säännös asianmukaisesti perustella suhteessa perustuslakiin.

Täytäntöönpanotehtävää suorittavalla virkamiehellä olisi 43 d §:n 2 momentin mukaan oikeus käyttää täytäntöönpanotehtävän suorittamiseksi voimakeinoja noudattaen, mitä kutakin viranomaista koskevassa lainsäädännössä säädetään. Säännöksen 1 momentti mahdollistaisi pykälässä lueteltujen voimakeinojen lisäksi oikeuden ”käyttää muita vastaavia voimakeinoja siinä määrin kuin niitä voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuina”.

Voimakeinojen käyttämisellä puututaan PL 7 §:n 1 momentissa suojattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tällaisen sääntelyn tulee olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Ehdotettu sääntely ei nähdäkseni täytä perusoikeusrajoituksen täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimusta. Ehdotuksen perusteella on myös vaikea arvioida, missä määrin

henkilökohtaiseen koskemattomuuteen puututtaisiin. Sääntelystä ei selkeästi ilmene, mitä voimakeinoja, millaisin edellytyksin ja missä tilanteissa toimivaltaisilla virkamiehillä olisi oikeus käyttää. Perusteluissa oleva viittaus muussa lainsäädännössä säädettyihin voimankäyttöoikeuksiin ei täytä vaatimusta sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta.

Ehdotetusta säännöksestä ei myöskään täsmällisesti käy ilmi se, mihin viranomaisiin ”täytäntöönpanotehtävää suorittava virkamies” viittaa. Kiinnitän huomiota myös siihen, että voimankäyttöoikeuksia voidaan lähtökohtaisesti antaa vain siihen asianmukaisen koulutuksen saaneille virkamiehille. (esim. PeVL 19/2005 vp).

2.3 Muita huomioita

Ehdotuksessa ilmeni lisäksi ainakin seuraavat, mahdollisesti täsmennyksiä vaativat viittaukset ja kirjaukset:

- ehdotuksen (s.105) 24 §:n 3 momentissa viitataan 27 §:ään ja (s. 110) 34 §:n 2 momentissa viitataan 27 §:n 2 ja 3 momentteihin, vaikka sivulta 107 ilmenevästi kyseinen 27 § ehdotetaan kumottavaksi,

- ehdotuksen (s.110) 34 §:n 2 momentissa viitataan 27 §:n 2–3 momenttiin, vaikka sivulta 107 ilmenevästi kyseinen 27 § ehdotetaan kumottavaksi,

- ehdotuksen (s.111) 36 § 1 momentissa viitataan 7 §:ään, jossa säädetään saatavan maksamisesta. Maksukehotuksesta säädetään 6 §:ssä.

- ehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 55) ei 24 §:n 3 momentin osalta mainita kumottavaksi ehdotettua 27 §:ää, vaan siinä viitataan 25–26 §:iin, 28 §:n 1 momenttiin sekä 29–30 §:iin. Mainittua 30 §:ää ei kuitenkaan mainita itse säännösehdotuksessa.

- ehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 54 ja 61) todetaan, että ”täytäntöönpanokelpoisuus määräytyisi ehdotetun lain 5 §:n mukaisesti /nojalla.” Lain 5 §:ssä säädetään maksutilaisuuden varaamisesta.

Oikeusasiamies
Jari Råman

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri
Katja Harakka

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.